

УДК 336.225

DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2022-2.14>

Темчишина Ю.Л.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і аудиту,
Національний університет харчових технологій

ПОДАТКОВЕ АДМІНІСТРУВАННЯ І КОНТРОЛЬ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В статті визначено, що для протистояння загрозам зовнішнього середовища і подолання економічної кризи в Україні необхідно об'єднати зусилля держави і суб'єктів господарської діяльності. Саме на рівні уряду можливо спільно і ефективно протистояти загрозам, що становлять суттєву небезпеку для держави в цілому і кожного окремого бізнесу. Ключовим фактором в умовах сьогодення є комплексна всеохоплююча цифровізація. Розвиток інформаційних технологій і пов'язаних з ними сфер дає нові потужні інструменти як для бізнесу, так і для державних органів. Відповідно удосконалити взаємодію суб'єктів господарської діяльності – платників податків і податкових органів можна за допомогою цифровізації податкового адміністрування і контролю. Цифровізація дозволить знизити витрати на податкове адміністрування і контроль, а також підвищити швидкість та якість надання послуг в податковій сфері. Це зробить податкове адміністрування і контроль більш ефективним, зручним для платників податків, а податкову політику держави прозорою і справедливою.

Ключові слова: податкове адміністрування, податковий контроль, податковий кодекс, платники податків, економічний розвиток, економічна безпека, цифровізація.

TAX ADMINISTRATION AND CONTROL IN THE CONTEXT OF PROVIDING ECONOMIC DEVELOPMENT OF ECONOMIC ACTIVITIES

Temchyshyna Yuliia

National University of Food Technologies

The article examines the current system of tax administration in Ukraine. The purpose of the study is to determine areas for improving tax administration. The information base of the research is the works of domestic and foreign scientists, regulatory and legal documents. Digitalization is a determining factor in business today. The development of information technologies provides new powerful tools for both business and government agencies. Digitalization of tax administration and control will improve the interaction between taxpayers and tax authorities. Digitalization will reduce the costs of tax administration and control and increase the speed and quality of tax services. World practice shows that the tax authorities of various countries are increasingly using modern information collection and analysis technologies. The main types of digital technologies that can be applied in tax administration and control include: Artificial intelligence, Machine vision, Robotic process automation, Cloud computing, Big data, Blockchain, Cognitive automation, Data cubing. The expected result of digitalization of tax administration and control includes: reduction of administrative burden and administrative barriers; expanding the ability of taxpayers to self-service, which will reduce the costs of tax authorities' personnel; formation of trust relations between tax authorities and taxpayers; reduction of time spent on data processing and information exchange; reducing the risks of technical errors; increasing the speed of searching for necessary documents; strengthening control of individual operations of taxpayers; the possibility of remote control; reduction of time for conducting tax audits and reduction of their number; improving the quality of inspections. Under the conditions of digitalization, the shadow economy will be reduced, the openness of information will create obstacles for committing tax offenses, and this will increase tax revenues for budgets of various levels, digitalization will create conditions for voluntary compliance with tax legislation by taxpayers.

Keywords: tax administration, tax control, tax code, tax payers, economic development, economic security, digitalization.

Постановка проблеми. На економічний розвиток суб'єктів господарської діяльності – платників податків вагомий вплив має зовнішнє середовище, в якому такий суб'єкт здійснює діяльність. Сучасне зовнішнє ринкове середовище є динамічним, турбулентним, характеризується конкурентною напругою і наявністю ризиків [2].

В останньому п'ятиріччі негативний вплив на економічний розвиток суб'єктів господарської діяльності – платників податків спричинила пандемія COVID-19 і воєнне вторгнення РФ в Україну.

Тому нині потребують вирішення проблеми, які тісно взаємопов'язані між собою: як забезпечити наповнення державного бюджету, як забезпечити під-

тримку суб'єктів господарювання з боку держави шляхом використання різних податкових інструментів, як забезпечити економічний розвиток суб'єктів господарювання – платників податків, що в перспективі вплине на зростання податкових надходжень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вирішенню сучасних проблем податкового адміністрування і контролю присвячені праці вітчизняних та зарубіжних вчених: А. Крисоватого [2], В. Федосова, О. Тимченко [4], Н. Крихівської [5], М. Сільченко, О. Білоусової, Ю. Іванова, І. Луніної [3], М. Мельник [6], В. Опаріна, Л. Олейнікової, Н. Синютки [12], О. Курило, Т. Паєнтко, М. Кіна, Р. Берда, Ж. Вердье, Д. Бенлі [1] та ін.

Вагомий внесок в вирішення проблеми економічного розвитку підприємств в умовах впровадження нейро-інформатики та сучасних інтелектуальних систем підтримки управлінських рішень належить: Г. Великоіваненко, Т. Клебановій, А. Шарапову, А. Матвійчуку та ін.

Постановка завдання. Метою дослідження є пошук шляхів удосконалення податкового адміністрування і контролю в напрямі реалізації можливості забезпечити підтримку суб'єктів господарювання в умовах кризової ситуації, яка склалася в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах сьогодення воєнне вторгнення РФ в Україну є ключовим фактором загрози економічній безпеці вітчизняних суб'єктів господарської діяльності.

Аналіз фахової літератури щодо визначень поняття «економічна безпека» дозволяє сформулювати таке його визначення: сукупність економічних, правових і політичних умов, які забезпечують стійке становище суб'єкта господарювання, характеризується захищеністю активів і веде до найбільш ефективного способу господарювання.

Вітчизняний науковець Кириченко О.С. виділяє наступні підходи до визначення поняття «економічна безпека підприємства»: економічна безпека підприємства як захист від економічних злочинів, як умова безпеки від внутрішніх і зовнішніх загроз, як умова ефективної реалізації потенціалу і ресурсів компанії, як наявність конкурентних переваг, як захист інтересів компанії, як процес і функція [11].

Вітчизняні науковці Панченко О.А. та Банчук М.В. підкреслюючи вагу інформаційної складової у понятті «економічна безпека» вказують, що «...у суспільствах, які ідуть по шляху інформатизації... ситуація не просто змінюється, вона змінюється з швидкістю, яка постійно нарощується. Трудовитрати зазнають перерозподілу на користь сфери інформаційних послуг. З врахуванням наведеного, можна стверджувати, що сама політична економія, теорія управління і регулювання господарської діяльності підлягає серйозному перегляду. ... Якщо сучасне виробництво управляється грошима, а визначальними факторами є попит і пропозиція, то інформаційна економіка або інформаційна політекономія можуть обґрунтувати тезис про те, що вирішальним фактором управління і регулювання економічної діяльності стає інформація.» [9].

Для протистояння загрозам зовнішнього середовища і подолання кризи необхідно об'єднати зусилля держави і суб'єктів господарської діяльності. Саме на рівні уряду можливо спільно і ефективно протистояти загрозам, що становлять суттєву небезпеку для держави в цілому і кожного окремого бізнесу. Це загрози природного і техногенного характеру, терористичні загрози, загрози великої кількості потужних кібератак на інформаційну інфраструктуру держави і бізнесу, загрози системам, об'єктам і ресурсам критично важливим для функціонування суспільства.

Наразі, державними органами опрацьовуються питання:

- ефективного використання бюджетних коштів, міжнародної економічної допомоги та ресурсів міжнародних фінансових організацій;
- створення системи забезпечення кібербезпеки, розвитку мережі реагування на комп'ютерні надзви-

чайні події, розвитку інформаційної інфраструктури держави;

- удосконалення державної системи стратегічного планування (у т.ч. соціально-економічного розвитку);
- створення єдиної системи моніторингу, аналізу, прогнозування та прийняття рішень у сфері національної безпеки і оборони.

Визначальним фактором у діяльності бізнесу сьогодні є цифровізація. Розвиток інформаційних технологій і пов'язаних з ними сфер дає нові потужні інструменти як для бізнесу в цілому, так і для його підрозділів економічної безпеки. Одним з аспектів удосконалення податкового адміністрування і контролю є інтеграція цифрових технологій у комунікаційні процеси між податковими органами та платниками податків. Цифровізація дозволить знизити витрати на податкове адміністрування і контроль. Максимально ефективною буде комплексна і всеохоплююча цифровізація, яка передбачає інтеграцію даних фінансово-господарської діяльності платників податків з об'єктами оподаткування.

В умовах цифровізації правила оподаткування будуть більш прозорими і зрозумілими, що призведе до зниження можливості припущення помилок в податковій звітності, а відповідно до зниження непередбачених фінансових втрат суб'єктами господарської діяльності – платниками податків [7]. Також можна виділити і інші позитивні сторони цифровізації податкового адміністрування і контролю, а саме [4; 6; 12; 13; 14]:

- для платників податків процес дотримання податкового законодавства стане більш зручним;
  - знизиться адміністративне навантаження і адміністративні бар'єри;
  - розширяться можливості платників податків до самообслуговування, що знизить витрати на персонал податкових органів;
  - відбудеться процес формування довірчих взаємовідносин між податковими органами і платниками податків, покращиться якість їх взаємодії;
  - знизяться витрати часу на обробку даних і обмін інформацією;
  - знизяться ризики технічних помилок;
  - збільшиться швидкість пошуку необхідних документів;
  - податкові органи зможуть посилити контроль над окремими операціями платників податків;
  - з'явиться можливість здійснювати контроль віддалено;
  - скоротиться час на проведення податкових перевірок і знизиться їх кількість, що позитивно вплине на умови ведення підприємницької діяльності;
  - підвищиться результативність і якість перевірок;
  - знизяться трудовитрати податкових органів, пов'язані з роз'яснювальною та контрольно-перевірочною роботою;
  - зменшиться кількість помилок податкових органів, які можуть бути допущені в процесі перевірки суб'єктів господарської діяльності – платників податків.
- Вчені-економісти в своїх наукових публікаціях висловлюють думку, що в умовах цифровізації відбудеться скорочення тіньової економіки, відкритість інформації створить перешкоди для вчинення податкових правопорушень, а це в свою чергу збільшить податкові надходження до бюджетів різних рівнів, цифрові-

зація створить умови для добровільного дотримання податкового законодавства платниками податків [3; 5].

До основних видів цифрових технологій, які можуть бути застосовані в податковому адмініструванні і контролі відносяться: штучний інтелект, машинний зір, роботизована автоматизація процесів, великі дані, хмарні обчислення, блокчейн, когнітивна автоматизація та інші [1].

Штучний інтелект – це технології, що дозволяють машинам відтворювати розумові і творчі процеси людини. Використання штучного інтелекту дає можливість підвищити продуктивність праці та зменшити витрати на транзакції у багатьох сферах економіки. Такі технології дозволяють розуміти складний контент і мають здатність формувати власні висновки. Здатність формувати власні висновки забезпечується статистичними моделями, за допомогою яких здійснюється пошук закономірностей і прогнозування наступних кроків.

Машинний зір – технологія розпізнавання закономірностей у відсканованих документах.

Роботизована автоматизація процесів – технологія автоматизації і оптимізації процесів, що повторюються відповідно до запрограмованих алгоритмів. Таким чином, робочі процеси отримують кількісну і якісну оптимізацію, алгоритми дозволяють здійснювати роботу цілодобово і виконувати завдання у стислі терміни.

Великі дані – це технології обробки структурованих та неструктурованих даних, а також пошук інформації у великих масивах даних, а саме: інтернет-документах, соціальних мережах, транзакціях по банківських картках та інших.

Хмарні обчислення – концепція використання віддалених серверів, розміщених в Інтернеті для зберігання даних.

Блокчейн – це вдосконалений механізм бази даних, який дозволяє організувати відкритий обмін інформацією у рамках бізнес-мережі. База даних блокчейна зберігає дані в блоках, пов'язаних між собою в ланцюжок.

Когнітивна автоматизація описує різні способи поєднання штучного інтелекту і можливостей автоматизації процесів, представляє спектр підходів, які покращують спосіб автоматизації збору даних, автоматизації прийняття рішень і масштабування автоматизації.

Отже, сучасні умови ведення бізнесу, стрімкий розвиток цифрових технологій і світовий досвід впровадження їх у податкову сферу визначають вектор розвитку податкового адміністрування і контролю в Україні.

Висновки з проведеного дослідження. Метою вітчизняного бізнесу і урядової політики України є інтеграція вітчизняного господарства у глобальні системи розподілу праці і кооперації з урахуванням поступу новітньої цифрової економіки.

Економічна безпека суб'єктів господарювання цілком і повністю полягає в економічній ефективності компанії і підтримці бізнесу з боку українського уряду.

Економічна безпека суб'єкту економічної діяльності – це стійкий стан життєздатної компанії із захищеними активами, який дозволяє їй самостійно втілювати власні економічні стратегії на шляху розвитку. Економічна безпека може бути досягнута тільки при поєднанні зусиль урядовців і бізнесу.

Визначальним фактором у діяльності бізнесу сьогодні є цифровізація глобальної економіки. Розвиток інформаційних технологій і пов'язаних з ними сфер дає нові потужні інструменти як для бізнесу, так і для державних органів. Широке застосування інформаційних технологій безальтернативне.

В сучасних умовах удосконалення податкового адміністрування і контролю полягає в впровадженні цифрових технологій у роботу податкових органів. Сучасні технології дозволяють удосконалити збір, обробку і аналіз інформації і таким чином зможуть підвищити ефективність роботи податкових органів. Також це дозволить зробити податкове адміністрування і контроль більш ефективним, зручним для платників податків, а податкову політику держави прозорою і справедливою.

Список використаних джерел:

1. Bentley D. Timeless principles of taxpayer protection: how they adapt to digital disruption. *eJournal of Tax Research*. 2019. Vol. 16. No. 3. P. 679–713. URL: <http://138.25.65.17/au/journals/eJTaxR/2019/19.pdf>
2. Krysovatyu A. I., Zvarych I. Y., Zvarych R. Y., Zhyvko M. A. Preconditions for the tax environment of a alterglobal development. *Comparative Economic Research*. 2018. 21(4). P. 139–154.
3. Lunina I., Bilousova O., Frolova N. Tax reforms for the development of fiscal space. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2020. № 6(3). Pp. 48–58.
4. Tymchenko O., Polishchuk Y., Tsiupa O., Sushkova O., Osadchyi I. E-tax debt management based on risk assessment and tax debtors segmentation. *Научний журнал «Вестник НАН РК»*. 2021. № 5. P. 136–145. DOI: <https://doi.org/10.32014/2021.2518-1467.176>
5. Крихівська Н. Аналіз ефективності податкових надходжень за умов експансії цифрових технологій. *Економіка і суспільство*. 2021. № 25. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-41>
6. Мельник М.І. Податковий контроль в Україні: проблеми та пріоритети підвищення ефективності : монографія. Львів, 2015. 330 с.
7. Оніщенко Г. Адміністрування податку на додану вартість в Україні: проблеми та перспективи розвитку. *Фінансовий простір*. 2020. № 3(39). С. 195–204.
8. Офіційний сайт Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua/>
9. Панченко О. А. Информационная безопасность личности : монография / О. А. Панченко, Н. В. Банчук. К. : КИТ, 2011. 672 с.
10. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
11. Проблеми управління економічною безпекою суб'єктів господарювання : монографія / Кириченко О. А., Сідак В. С. та ін. Київ : Університет «Крок», 2008. 403 с.
12. Синютка Н. Г. Трансформація оподаткування та податкових процедур в інформаційному суспільстві: теоретичний концепт. *Облік і фінанси*. 2019. № 3(85). С. 100–106.

13. Стратегічний план Державної податкової служби України на 2022–2024 роки : Наказ Державної податкової служби України від 22.11.2021 № 965. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist/zakonodavstvo-pro-diyalnis/nakazi-pro-diyalnist/76677.html> (дата звернення: 07.07.2022).

14. Цифровізація органів ДПС, розвиток електронних сервісів, надання електронних довірчих послуг. URL: <https://mk.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/print-443533.html>

References:

1. Bentley, D. (2019). Timeless principles of taxpayer protection: how they adapt to digital disruption. *eJournal of Tax Research*, vol. 16, (3), 679–713. Available at: <http://138.25.65.17/au/journals/eJTaxR/2019/19.pdf>
2. Krysovaty, Andriy I., Zvarych, Iryna Ya., Zvarych, Roman Ye., Zhyvko, Maksym An. (2018). Preconditions for the Tax Environment of a Alterglobal Development, *Comparative Economic Research. Central and Eastern Europe*, ISSN 2082-6737, De Gruyter, Warsaw, vol. 21, iss. 4, pp. 139–154.
3. Lunina, I., Bilousova, O., Frolova, N. (2020). Tax reforms for the development of fiscal space. *Baltic Journal of Economic Studies*, vol. 6(3), pp. 48–58.
4. Tymchenko O., Polishchuk Y., Tsiupa O., Sushkova O., Osadchyi I. (2021). E-tax debt management based on risk assessment and tax debtors segmentation. *Nauchnyj zhurnal «Vestnik NAN RK»*, vol. 5, pp. 136–145. DOI: <https://doi.org/10.32014/2021.2518-1467.176>
5. Крихівська, Н. (2021). Analiz efektyvnosti podatkovykh nadkhodzen za umov ekspansii tsyfrovyykh tekhnolohii. *Ekonomika i suspilstvo*, (25). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-41>
6. Melnik M.I., Leschukh I.V. (2015) Podatkovyi kontrol v Ukraini: problemy ta priorityty pidvyshchennia efektyvnosti [Tax control in Ukraine: problems and priorities of efficiency increase: monograph]. Lviv: Aral. (in Ukrainian)
7. Onishchenko G. (2020) Administruvannia podatku na dodanu vartist' v Ukraini: problemy ta perspektyvy rozvytku [Value Added Tax Administration in Ukraine: Problems and Prospects of Development]. *Financial space*, no. 3(39), pp. 195–204.
8. Ofitsiynyy sayt Derzhavnoyi podatkovoyi sluzhby Ukrayiny. Available at: <https://tax.gov.ua>. (in Ukrainian)
9. Panchenko O. A. (2011). *Informacionnaja bezopasnost' lichnosti: monografija* [Personal Information Security: Monograph]. Kyiv: KIT. (in Russian)
10. Verkhovna Rada of Ukraine (2010). Podatkovyi kodeks Ukrainy [The Tax Code of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
11. Kyrychenko O. A., Sidak V. S. (2008) *Problemy upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu subiektiv hospodariuvannia* [Problems of managing the economic security of economic entities: monograph]. Kyiv: Universytet «Krok». (in Ukrainian)
12. Synyutka, N. H. (2019). Transformaciya Opodatkuvannya ta Podatkovih Procedur v Informaciynomu Suspilstvi: Teoretichnyy Koncept [Transformation of Taxation and Tax Procedures in the Information Society: Theoretical Concept]. *Accounting and Finance*, no. 3(85), pp. 100–106. DOI: [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2019-3\(85\)-100-106](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2019-3(85)-100-106)
13. Stratehichnyi plan Derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy na 2022–2024 roky: Nakaz Derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy vid 22.11.2021 № 965 [Strategic plan of the State Tax Service of Ukraine for 2022–2024: Order of the State Tax Service of Ukraine dated November 22, 2021 No. 965]. Available at: <https://tax.gov.ua/diyalnist/zakonodavstvo-pro-diyalnis/nakazi-pro-diyalnist/76677.html> (accessed 7 June 2022).
14. Digitalization of the State Tax Service, development of electronic services, provision of electronic trust services. [Tsyfrovizatsiya orhaniv DPS, rozvytok elektronnykh servisiv, nadannya elektronnykh dovirchyykh posluh]. Available at: <https://mk.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/print-443533.html> (in Ukrainian)

E-mail: temchishina@ukr.net